

สารบัญ

1. บทนำ	2
2. ร่างพระราชบัญญัติสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ในรูปแบบโฉนดชุมชน พ.ศ. ...	3 - 15
3. ความเชื่อมโยงของร่างกฎหมายที่ดิน 4 ฉบับ	16
4. แบบเข้าชื่อเสนอกฎหมาย	17 - 19

บทนำ

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับมีประชาชนจำนวนมากได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐมาเป็นเวลายาวนาน มีสาเหตุมาจากนโยบายของรัฐในอดีต ความไม่ชัดเจนของเขตที่ดินของรัฐ ความยากจน และการไร้ที่ทำกินของประชาชน โดยที่ทางการราชการไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด หรืออพยพประชาชนเหล่านั้นออกจากที่ดินของรัฐได้ การปล่อยให้มีการครอบครองที่ดินของรัฐต่อไปก็จะยิ่งทำให้ปัญหาลุกลามมากขึ้น การจัดที่ดินตามกฎหมายที่มีอยู่ก็มิได้มีหลักประกันว่าจะไม่เกิดการขยายการครอบครองที่ดินของรัฐอีก จึงควรนำหลักการสิทธิชุมชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมาใช้ร่วมกับการบริหารจัดการที่ดิน เพื่อให้รัฐสามารถรักษาที่ดินของรัฐไว้ได้และส่งเสริมให้ประชาชนที่รวมตัวกันเป็นชุมชนมีสิทธิใช้ประโยชน์ที่ดินตามหลักเกณฑ์ วิธีการเงื่อนไข และระยะเวลาที่ได้รับอนุญาต โดยควบคุมกันเอง เป็นการลดความขัดแย้งระหว่างภาครัฐและประชาชน อีกทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลและยั่งยืน

ประชาชนจำนวนมากได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐมาเป็นเวลายาวนาน โดยมีสาเหตุจากนโยบายหรือการออกกฎหมายของรัฐในอดีต ตั้งแต่การตราพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ. 2481 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตามลำดับ ซึ่งถือเป็นการขยายขอบเขตอำนาจกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้จากเดิมที่มุ่งควบคุมเฉพาะต้นไม้และของป่าบางชนิดไปเป็นการควบคุมตัวที่ดินด้วย สาเหตุจากความไม่ชัดเจนในเรื่องแนวเขตที่ดินของรัฐหรือยากจนและไม่มีที่ดินทำกิน

แม้ว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินของประเทศจะดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง แต่พบว่าปัญหาการไร้ที่ดินทำกินหรือมีที่ดินทำกินไม่เพียงพอยังคงเป็นปัญหาสำคัญของเกษตรกรและคนยากจนสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ยิ่งเมื่อมีแนวนโยบายในการขยายเพิ่มที่ดินของรัฐ โดยเฉพาะการกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์โดยมิได้ตระหนักและให้ความสำคัญต่อประเด็นสิทธิชุมชน นอกจากสิทธิที่ดินของชุมชนจะถูกถูกรื้อถอนแล้ว สิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนก็ถูกจำกัดด้วยบทบัญญัติข้อกฎหมายไปด้วยเช่นกัน ดังสะท้อนได้จากความเคลื่อนไหวของชุมชนและภาคประชาชนกรณีการเรียกร้องพระราชบัญญัติป่าชุมชนในอดีต

นับตั้งแต่ปี 2478 เป็นต้นมา หน่วยงานรัฐได้ประกาศกำหนดเขตที่ดินของรัฐ (ไม่รวมเขตปฏิรูปที่ดินนิคมสหกรณ์ นิคมสร้างตนเอง) ไปแล้วไม่ต่ำกว่า 150 ล้านไร่ การกำหนดเขตที่ดินของรัฐดังกล่าวแม้จะช่วยให้สามารถรักษาที่ดินของรัฐในทางกฎหมายเอาไว้ได้ แต่ขณะเดียวกันได้สร้างปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินระหว่างราษฎรกับหน่วยรัฐด้วยเช่นกัน เนื่องจากการกำหนดเขตที่ดินของรัฐหรือเขตพื้นที่อนุรักษ์ที่ขาดความชัดเจน และขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดกรณีพิพาทจากการประกาศเขตที่ดินของรัฐทับซ้อนกับพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชุมชนยึดถือมาช้านาน ในขณะที่การขยายตัวของประชากร ความต้องการที่ดินที่เพิ่มสูงขึ้นทำให้เกิดการบุกรุกที่ดินของรัฐมีแนวโน้มรุนแรงมากยิ่งขึ้นตามลำดับ โดยข้อมูลในปี 2551 การสำรวจโดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเฉพาะในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า) พบว่า มีราษฎรทำกินและอยู่อาศัยทั้งสิ้น 14,298 ชุมชน จำนวน

480,426 ราย รวมพื้นที่ 8.50 ล้านไร่ ทั้งนี้จากการประเมินขั้นต่ำคาดว่า มีประชาชนอาศัยอยู่ในที่ดินของรัฐ ประเภทต่างๆ (ไม่รวมเขตปฏิรูปที่ดิน เขตนิคมสหกรณ์และนิคมสร้างตนเอง) ไม่น้อยกว่า 750,000 ราย

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับประเด็นความขัดแย้งปัญหาที่ดินในประเทศไทย พบว่าปัญหา อันดับหนึ่ง คือ การประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน รองลงมาได้แก่ การใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ นโยบายการส่งเสริมการปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน การใช้ประโยชน์ที่ดินเอกชน และการใช้ประโยชน์ที่ดินทหาร ตามลำดับ

ทั้งนี้ กฎหมายและกลไกการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่ดินของรัฐประเภทป่าอนุรักษ์ เช่น มติคณะรัฐมนตรี 30 มิ.ย.41 เรื่อง การแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ซึ่งดำเนินการล่าช้าเนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ การแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.)14 เพื่อแก้ไขปัญหาด้วยกระบวนการพิสูจน์สิทธิ์เนื่องจากปัญหาข้อจำกัดในแง่โครงสร้างองค์กร บุคลากร งบประมาณ รวมทั้งประเด็นข้อกฎหมาย มาตรการอพยพโยกย้ายชุมชนออกจากพื้นที่อนุรักษ์ เนื่องจากไม่มีพื้นที่รองรับ รวมทั้งการคัดค้านของราษฎรในชุมชน ในขณะที่มาตรการในปราบปรามและจับกุม ทำให้รัฐต้องใช้บุคลากรและงบประมาณสูงมากในการดำเนินการ รวมทั้งเกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐ และชุมชน ทั้งนี้แม้ข้อเท็จจริงจะปรากฏว่ามีชุมชนอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า) มากกว่า 11,000 ชุมชน หรือในบางกรณีแม้จะผ่านการพิสูจน์สิทธิ์ว่าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยมาก่อนการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ แต่ด้วยข้อกฎหมายที่เคร่งครัด จึงทำให้หน่วยงานรัฐซึ่งดูแลพื้นที่ไม่สามารถอนุญาตให้มีชุมชนอาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวได้ การดำเนินการที่ผ่านมาจึงเป็นเพียงแค่การผ่อนปรนเท่านั้น ส่งผลให้ชุมชนยังคงเสี่ยงต่อการถูกจับกุมดำเนินคดีเป็นสาเหตุสำคัญ ที่ทำให้ชุมชนขาดความมั่นคงในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการตรากฎหมายขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อแก้ไขปัญหา ดังกล่าว คือ ร่างพระราชบัญญัติสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ในรูปแบบโฉนดชุมชน พ.ศ. .... ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทกรณีที่ดินของรัฐรวมทั้งส่งเสริมการจัดการที่ดินในรูปแบบกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน

ร่างพระราชบัญญัติ
สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบโฉนดชุมชน
พ.ศ. ....
(ฉบับประชาชนยื่นต่อ ประธานรัฐสภา วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๗)

บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและ
ทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบโฉนดชุมชน พ.ศ. ....

หลักการ

นำหลักสิทธิชุมชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหา โดยรับรองสิทธิของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติในที่ดินของรัฐในรูปแบบกรรมสิทธิ์ร่วม (Collective Rights) เรียกว่า “สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ”

เหตุผล

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิชุมชนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับมีประชาชนจำนวนมากได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐมาเป็นเวลายาวนาน มีสาเหตุมาจากนโยบายของรัฐในอดีต ความไม่ชัดเจนของเขตที่ดินของรัฐ ความยากจน และการไร้ที่ทำกินของประชาชน โดยที่ทางราชการไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดหรืออพยพประชาชนเหล่านั้นออกจากที่ดินของรัฐได้ การปล่อยให้มีการครอบครองที่ดินของรัฐต่อไปก็จะยิ่งทำให้ปัญหาลุกลามมากขึ้น การจัดที่ดินตามกฎหมายที่มีอยู่ก็มิได้มีหลักประกันว่าจะไม่เกิดการขยายการครอบครองที่ดินของรัฐอีก จึงควรนำหลักการสิทธิชุมชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมาใช้ร่วมกับการบริหารจัดการที่ดิน เพื่อให้รัฐสามารถรักษาที่ดินของรัฐไว้ได้และส่งเสริมให้ประชาชนที่รวมตัวกันเป็นชุมชนมีสิทธิใช้ประโยชน์ที่ดินตามหลักเกณฑ์ วิธีการเงื่อนไข และระยะเวลาที่ได้รับอนุญาต โดยควบคุมตนเอง เป็นการลดความขัดแย้งระหว่างภาครัฐและประชาชน อีกทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลและยั่งยืน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ร่างพระราชบัญญัติ
สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบโฉนดชุมชน พ.ศ. ....

.....

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบโฉนดชุมชน

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบมาตรา ๓๓ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำให้กระทำโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย

.....

.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบโฉนดชุมชน พ.ศ. ....”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ บรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ในส่วนที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้ง กับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า กระทรวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรมราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐ

“ที่ดินของรัฐ” หมายความว่า ที่ดินอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน หรือสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือที่ดินที่สงวนหรือหวงห้ามไว้ตามกฎหมายเฉพาะ

“ทรัพยากรธรรมชาติ” หมายความว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ที่ดิน ป่าไม้ แม่น้ำ ทะเล พันธุ์พืชต่าง ๆ

“โฉนดชุมชน” หมายความว่า หนังสือแสดงสิทธิที่ให้ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการ ครอบครอง ดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ในที่ดิน รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนในเขตพื้นที่ชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงในการอยู่อาศัยและการใช้ประโยชน์ในที่ดินของชุมชน

“ชุมชน” หมายความว่า กลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันเพื่อการจัดการ ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการจัดการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน และมีการวางระบบบริหารจัดการและการแสดงเจตนาแทนกลุ่มได้

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการโฉนดชุมชน

“คณะกรรมการชุมชน” หมายความว่า คณะกรรมการชุมชนที่ได้รับสิทธิในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ”

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานโฉนดชุมชน สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้
“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้
มาตรา ๕ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่
กับออกกฎกระทรวง ระเบียบ หรือประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้
กฎกระทรวง ระเบียบ หรือประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

คณะกรรมการโฉนดชุมชน

มาตรา ๖ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการโฉนดชุมชน” เรียกโดยย่อว่า
“คฉช.” ประกอบด้วย

(๑) นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ
(๒) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเป็นรองประธานกรรมการ
(๓) กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวง
เกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็น
กรรมการ

(๔) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนสิบคน ซึ่งประธาน คฉช. แต่งตั้งจากบุคคล ดังต่อไปนี้

(ก) ผู้แทนองค์กรชุมชนที่มีกิจกรรมและผลงานด้านการจัดการที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยตัวแทนของประชาชนในภูมิภาคและกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลาย และ
มีความสมดุล ซึ่งคัดเลือกกันเอง จำนวนห้าคน

(ข) ผู้แทนองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร และมีวัตถุประสงค์ กิจกรรม และผลงานอันเป็นที่
ประจักษ์ด้านการจัดการที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งคัดเลือกกันเองจำนวนสอง
คน

(ค) ผู้เชี่ยวชาญซึ่งประธานกรรมการ กรรมการตาม (๑) (๒) (๓) (๔) คัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์การทำงานที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในด้านการจัดการที่ดินหรือ
ทรัพยากรธรรมชาติด้านการพัฒนาชุมชนหรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องที่จะเป็นประโยชน์ในการจัดการ
ที่ดินและทรัพยากรของชุมชน จำนวนสองคน

ให้เลขาธิการสำนักงานโฉนดชุมชนเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ในสำนักงาน
โฉนดชุมชนจำนวนสามคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการคัดเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๔) ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรี
กำหนด

มาตรา ๗ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสามปี

เมื่อครบกำหนดตามวาระในวาระหนึ่งให้ประธาน คฉช. แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ภายในหก
สิบวันนับแต่วันที่กรรมการนั้นพ้นจากตำแหน่งโดยให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่
ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้ผู้ได้รับแต่งตั้งแทนตำแหน่งว่างอยู่ใน
ตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว เว้นแต่วาระที่เหลืออยู่ไม่ถึงเก้าสิบวันจะไม่
แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนก็ได้

มาตรา ๘ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้คณะกรรมการประกอบด้วยกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่จนกว่าจะมีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๗ วรคสาม

มาตรา ๙ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) นายกรัฐมนตรีให้ออก เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือหย่อนความสามารถ

(๔) เป็นบุคคลล้มละลาย

(๕) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๖) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๗) เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการผู้ดำรงตำแหน่งซึ่งรับผิดชอบการบริหารพรรคการเมือง ที่ปรึกษาพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง

(๘) พ้นจากการเป็นสมาชิกองค์กรชุมชน หรือองค์กรเอกชน

มาตรา ๑๐ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดนโยบาย เป้าหมาย และมาตรการเกี่ยวกับโฉนดชุมชนเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบ

(๒) กำหนดระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีการในการตรวจสอบและพิจารณาความเหมาะสมของชุมชนที่อาจอนุญาตให้ได้รับโฉนดชุมชน

(๓) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของชุมชนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

(๔) พิจารณาให้ความเห็นชอบในการอนุญาตให้ชุมชนได้รับโฉนดชุมชนหรือการเพิกถอนโฉนดชุมชนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๕) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพ และความพร้อมในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

(๖) ติดตามการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบาย เป้าหมาย และมาตรการเกี่ยวกับสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ มาตรการในการบูรณาการที่ดินของรัฐ

(๗) วินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับการใช้อำนาจหรือสิทธิหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการถือเป็นที่สุด

(๘) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาและมีมติ ในกรณีที่ปรากฏว่าหน่วยงานของรัฐ ไม่ปฏิบัติตามนโยบาย และมาตรการตาม (๑)

(๙) เสนอแนะคณะรัฐมนตรีให้มีการตรากฎหมาย การปรับปรุงและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ

(๑๐) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัตินี้ หรือตามที่นายกรัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

มาตรา ๑๑ การประชุมคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่จึงจะเป็นองค์ประชุมในการประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจ

ปฏิบัติหน้าที่ได้ให้รองประธานกรรมการปฏิบัติหน้าที่แทน ในกรณีที่ประธานกรรมการและรองประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งทำหน้าที่ประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือคะแนนเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเสียงเป็นเสียงชี้ขาด

กรรมการผู้ใดมีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในเรื่องใด ห้ามมิให้เข้าร่วมพิจารณาและออกเสียงลงคะแนนในเรื่องนั้น

มาตรา ๑๒ ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติการตามที่คณะกรรมการมอบหมาย ได้ และให้นำมาตรา ๑๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๓ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการที่คณะกรรมการมอบหมายมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งเอกสารหรือวัตถุใด ๆ เพื่อประกอบการพิจารณาได้ตามความจำเป็น

มาตรา ๑๔ ให้คณะกรรมการและอนุกรรมการตามมาตรา ๑๒ ได้รับเบี้ยประชุม ค่าพาหนะ ค่าเบี้ยเลี้ยงค่าเช่าที่พัก และค่าใช้จ่ายอย่างอื่นตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

หมวด ๒

สำนักงานโฉนดชุมชน

มาตรา ๑๕ ให้จัดตั้งสำนักงานโฉนดชุมชนขึ้นในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี มีฐานะเป็นส่วนราชการเทียบเท่ากรม

มาตรา ๑๖ ให้สำนักงานมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) รับผิดชอบงานด้านธุรการของคณะกรรมการและกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการ
(๒) ดำเนินการรับคำขอโฉนดชุมชน ตรวจสอบคำขอ เอกสารหรือหลักฐานของชุมชน หรือประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอคณะกรรมการพิจารณาคำขอโฉนดชุมชน

(๓) ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและชุมชน รวมทั้งองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการ การติดตามประเมินผลการดำเนินงานของชุมชนที่ได้รับโฉนดชุมชน ตลอดจนการรายงานคณะกรรมการเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของชุมชนและปัญหาที่พบ

(๔) สนับสนุนงบประมาณ ในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติของคณะกรรมการชุมชน ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

(๕) จัดให้มีฐานข้อมูลชุมชนและที่ดินที่ชุมชนยื่นคำขอและได้รับอนุญาต หรือถูกเพิกถอนโฉนดชุมชน รวมทั้งข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องซึ่งอาจจัดทำในรูปของสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของคณะกรรมการ การจัดทำทะเบียนชุมชน การติดตามประเมินผล หรือการวิจัยและพัฒนา

(๖) จัดฝึกอบรม พัฒนาศักยภาพด้านการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนให้แก่องค์กรชุมชนซึ่งได้รับการรับรองในการจัดการที่ดิน หรือชุมชนอื่นที่มีความประสงค์จะใช้สิทธิตามพระราชบัญญัตินี้

(๗) เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย เป้าหมาย และมาตรการเกี่ยวกับโฉนดชุมชน เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่สาธารณชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

(๘) ปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

หมวด ๓

สิทธิในการจัดการโฉนดชุมชนในที่ดินของรัฐ

มาตรา ๑๗ ที่ดินของรัฐที่คณะกรรมการอาจอนุญาตให้ชุมชนได้รับโฉนดชุมชนต้องเป็นที่ดินของรัฐซึ่งชุมชนได้เข้าครอบครองมาก่อนวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐ เว้นแต่กรณีมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่งในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย ที่ทำกินของชุมชนและการจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา ๑๘ ชุมชนที่ยื่นคำขอรับโฉนดชุมชน จะต้องมีความสมบูรณ์ ดังต่อไปนี้

(๑) มีการรวมตัวกันเป็นชุมชนโดยมีหลักฐานการดำเนินงานของชุมชนก่อนวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐ หรือตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนดตามมาตรา ๑๗

(๒) มีคณะกรรมการชุมชนคณะหนึ่งกระทำการแทนในนามของชุมชน จำนวนอย่างน้อยเจ็ดคน และไม่เกินสิบห้าคน ประธานและกรรมการชุมชนจะต้องมีความสมบูรณ์ ดังต่อไปนี้

(ก) มีสัญชาติไทย เว้นแต่กรณีที่เป็นตัวแทนของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม

(ข) บรรลุนิติภาวะ

(ค) มีภูมิลำเนา หรือที่อยู่อาศัย หรือที่ทำกินในชุมชนมาก่อนวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐ หรือตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนดตามมาตรา ๑๗

(ง) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ

(จ) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

(ฉ) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(ช) ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออกหรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

(๓) เป็นชุมชนที่ได้เข้าครอบครองที่ดินของรัฐเป็นที่อยู่อาศัยหรือที่ดินทำกินในลักษณะที่ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐนั้น

(๔) เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการบริหารจัดการที่ดินอย่างเป็นระบบโดยมีข้อกำหนดหรือระเบียบของชุมชนที่ชัดเจน

คณะกรรมการอาจกำหนดคุณสมบัติของชุมชนที่ยื่นคำขอรับโฉนดชุมชนให้แตกต่างไปจาก (๒) และ (๓) โดยคำนึงถึงสภาพพื้นที่ ประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ และประโยชน์ที่จะได้รับในการให้โฉนดชุมชน

มาตรา ๑๙ ชุมชนใดรวมตัวกันเป็นสมาคม สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร หรือเป็นชุมชนตามกฎหมายอื่น หากมีคณะกรรมการที่มีความสมบูรณ์ที่ไม่ขัดหรือแย้งกับความในมาตรา ๑๘ (๒) มีสิทธิยื่นคำขอรับโฉนดชุมชนได้ และให้ถือว่าคณะกรรมการสมาคม สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร หรือชุมชนตามกฎหมายอื่น เป็นคณะกรรมการชุมชนตามมาตรา ๑๘ (๒)

มาตรา ๒๐ ชุมชนที่ประสงค์จะยื่นคำขอรับโฉนดชุมชนให้ยื่นคำขอต่อสำนักงานตามแบบและเอกสารหรือหลักฐานที่กำหนด ดังนี้

(๑) แบบคำขอรับโฉนดชุมชน

(๒) แผนที่สังเขปชุมชนและบริเวณโดยรอบที่จะขอรับโฉนดชุมชน

(๓) บัญชีรายชื่อคณะกรรมการและครัวเรือนสมาชิกของชุมชน จำนวนเนื้อที่ที่ดินในความครอบครองของแต่ละครัวเรือน และประเภทของการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(๔) ประวัติและรูปแบบการรวมตัวของชุมชน ความสัมพันธ์ของชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

(๕) ข้อกำหนดหรือระเบียบของชุมชนในการจัดการโฉนดชุมชน

(๖) ข้อเสนอและแผนงานของชุมชนในการจัดการโฉนดชุมชน รวมทั้งแนวทางการร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการจัดการโฉนดชุมชน

(๗) เอกสาร หรือหลักฐานอื่นที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา ๒๑ ให้สำนักงานตรวจสอบคำขอ เอกสาร หรือหลักฐานของชุมชนให้แล้วเสร็จภายในสามสิบ วันนับแต่วันที่รับคำขอเพื่อเสนอคณะกรรมการพิจารณา

เมื่อคณะกรรมการได้รับคำขอตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการซึ่งอย่างน้อยประกอบด้วย ผู้แทนภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดินตั้งอยู่ และภาคประชาชนเพื่อทำการตรวจสอบ รวมทั้งอาจสอบถามความคิดเห็นจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ชุมชนดังกล่าวตั้งอยู่ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่ได้รับ คำขอจากสำนักงาน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการ ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการการแต่งตั้งอนุกรรมการให้เป็นไปตามคณะกรรมการประกาศกำหนด

กรณีมีเหตุจำเป็นเพื่อการตรวจสอบในพื้นที่ คณะกรรมการอาจขยายระยะเวลาออกไปได้แต่รวมแล้ว ต้องไม่เกินหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่ได้รับคำขอจากสำนักงาน และแจ้งเหตุผลความล่าช้าให้คณะกรรมการชุมชนที่ยื่นคำขอทราบ

มาตรา ๒๒ เมื่อคณะกรรมการมีมติเห็นชอบให้ชุมชนใดได้รับโฉนดชุมชนโดยอาจกำหนดเงื่อนไขและมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว ให้ถือว่าที่ดินนั้นเป็นที่ดินที่รับรองให้ชุมชนได้รับโฉนดชุมชนตามพระราชบัญญัตินี้ และให้หน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลดำเนินการกันแนวเขต ดำเนินการร่วมกับชุมชนตามที่คณะกรรมการมีมติเพื่อให้ชุมชนจัดการที่ดินทำกินและทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

ชุมชนใดที่ยื่นคำขอรับโฉนดชุมชนแล้ว ให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องชะลอดำเนินคดีที่เกี่ยวกับที่ดินในพื้นที่นั้นโดยมิให้ถือว่าการละเว้นการปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องจนกว่าคณะกรรมการจะมีมติตามคำขอตามวรรคหนึ่ง หรือมติทบทวนคำขอมาตรา ๒๔ แล้วแต่กรณี

สิทธิในการนำคดีอาญาเกี่ยวกับที่ดินของรัฐมาฟ้องร้องย่อมนะงับไปเมื่อคณะกรรมการมีมติเห็นชอบให้ชุมชนได้รับโฉนดชุมชน

มาตรา ๒๓ เมื่อคณะกรรมการให้ความเห็นชอบในการอนุญาตให้ชุมชนใดได้รับโฉนดชุมชนแล้วให้ถือว่าชุมชนนั้นมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้ และข้อกำหนดหรือระเบียบของชุมชนในการจัดการโฉนดชุมชนที่ยื่นคำขอไว้ นั้น สามารถบังคับใช้ได้ตามพระราชบัญญัตินี้หากชุมชนที่ได้รับโฉนดชุมชน จะเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดหรือระเบียบของชุมชนในการจัดการโฉนดชุมชนจะต้องเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

มาตรา ๒๔ หากชุมชนใดไม่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการในการขอรับโฉนดชุมชน ให้สำนักงานแจ้งมติของคณะกรรมการไปยังชุมชนที่ยื่นคำขอพร้อมทั้งเหตุผลเป็นหนังสือในกรณีชุมชนที่ยื่นคำขอประสงค์จะขอให้คณะกรรมการพิจารณาทบทวนมติที่ยื่นเรื่องพร้อมหลักฐานต่อสำนักงานภายในเก้าสิบวัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับมติดังกล่าวเพื่อเสนอคณะกรรมการพิจารณา มติของคณะกรรมการไม่ตัดสิทธิของชุมชนที่ยื่นคำขอใหม่

การดำเนินการในชุมชน แจ่มตติคณะกรรมการและประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลที่ดินเพื่อพิจารณาการขอรับโฉนดชุมชนให้เป็นไปตามข้อตกลงที่สำนักงานทำไว้กับหน่วยงานของรัฐแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มาตรา ๒๕ เมื่อคณะกรรมการให้ความเห็นชอบในการอนุญาตให้ชุมชนได้รับโฉนดชุมชนแล้วให้สำนักงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องออกหนังสืออนุญาตให้ชุมชนตามแบบที่คณะกรรมการกำหนดพร้อมข้อตกลงที่เป็นเงื่อนไขในการอนุญาตให้แก่ชุมชนที่ได้รับอนุญาตเพื่อเป็นหลักฐาน

การรับรองให้ชุมชนได้รับโฉนดชุมชน แต่ละครั้งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา ๒๖ การกำหนดระยะเวลาในการอนุญาตให้ชุมชนได้รับโฉนดชุมชนตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนดโดยคำนึงถึงการจัดการการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา ๒๗ ให้คณะกรรมการชุมชนมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการ ให้สอดคล้องกับลักษณะของชุมชนดังต่อไปนี้

(๑) จัดทำหรือปรับปรุงข้อกำหนดหรือระเบียบของชุมชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชน การจัดสรรที่ดินให้แก่สมาชิกในชุมชน และการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์และความเป็นธรรมของสมาชิกในชุมชนโดยให้สอดคล้องวัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อของชุมชนแต่ละพื้นที่

(๒) จัดทำและปรับปรุงระบบข้อมูลและแผนที่ขอบเขตการจัดการที่ดินของชุมชนให้ทันสมัยอยู่เสมอโดยครอบคลุม ถึงที่ดินรายแปลงที่จัดสรรให้กับสมาชิกของชุมชนเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน ที่ดินส่วนกลางที่ชุมชนใช้ประโยชน์ ร่วมกัน และที่ดินที่ชุมชนได้รับอนุญาตให้เป็นผู้บริหารจัดการ

(๓) กำหนดแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และภูมิเนวศของชุมชน

(๔) กำหนดแผนการใช้ประโยชน์ในที่ดินและการจัดการระบบการผลิตให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่โดยคำนึงถึงการผลิตที่พึ่งพาตัวเองโดยการทำเกษตรกรรมยั่งยืนและรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ

(๕) กำหนดแผนการอนุรักษ์ การดูแลรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนตลอดจนสอดส่องดูแล และแจ้งเหตุแก่หน่วยงานของรัฐเมื่อพบภัยพิบัติทางธรรมชาติ การบุกรุกหรือการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ หรือทรัพย์สินของทางราชการในบริเวณพื้นที่ที่ชุมชนรับผิดชอบหรือพื้นที่ใกล้เคียง

(๖) ดำเนินการให้มีการจัดตั้งกองทุนที่ดินของชุมชนเพื่อการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ

(๗) ดำเนินการตามนโยบาย แผนงาน หลักเกณฑ์และวิธีการที่เกี่ยวกับการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติที่คณะกรรมการกำหนด

การดำเนินการตามวรรคหนึ่งต้องได้รับความเห็นชอบร่วมกันของสมาชิกในชุมชน

ให้คณะกรรมการชุมชนรายงานผลการดำเนินงานทุกหกเดือนต่อที่ประชุมสมาชิกในชุมชน

มาตรา ๒๘ ให้คณะกรรมการชุมชนจัดสรรที่ดินให้แก่สมาชิกของชุมชนตามข้อกำหนดหรือระเบียบของชุมชน

ชุมชนที่ช่วยเหลือ สนับสนุนหน่วยงานของรัฐในการอนุรักษ์ ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนสอดส่องดูแลและแจ้งเหตุแก่หน่วยงานของรัฐเมื่อพบภัยพิบัติทางธรรมชาติ การบุกรุกหรือการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ หรือทรัพย์สินของทางราชการในบริเวณพื้นที่ที่ชุมชนรับผิดชอบหรือพื้นที่ใกล้เคียงอาจได้รับค่าตอบแทนที่หน่วยงานของรัฐจัดสรรให้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา ๒๙ สมาชิกของชุมชนที่ได้รับการจัดสรรที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์จะต้องใช้ประโยชน์ที่ดิน ตามขอบเขตที่ได้รับอนุญาตและข้อกำหนดหรือระเบียบของชุมชน ห้ามมิให้แบ่งแยกหรือโอนสิทธิไปยังผู้อื่น ยกเว้นการตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรม หากสมาชิกของชุมชนที่ได้รับการจัดสรรที่ดินไม่ประสงค์ที่จะใช้ประโยชน์ที่ดินที่ได้รับการจัดสรรอีกต่อไป อาจสละสิทธิในที่ดินและรับค่าชดเชยตามหลักเกณฑ์ วิธีการที่คณะกรรมการชุมชนกำหนดและให้ที่ดินนั้นตกกลับไปยังชุมชน เพื่อคณะกรรมการชุมชนจะได้จัดสรรให้แก่ผู้ที่เป็นสมาชิกของชุมชนรายอื่นที่มีความต้องการ

มาตรา ๓๐ เพื่อประโยชน์ในการติดตามประเมินผลการจัดการโฉนดชุมชนในแต่ละพื้นที่ให้คณะกรรมการชุมชนมีหน้าที่จัดทำรายงานผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคให้คณะกรรมการทราบเป็นประจำปีละครั้ง

มาตรา ๓๑ ก่อนครบกำหนดระยะเวลาที่ชุมชนได้รับโฉนดชุมชนอย่างน้อยเก้าสิบวันให้ชุมชนที่ได้รับโฉนดชุมชนที่ประสงค์จะจัดการโฉนดชุมชนต่อไปยื่นคำขอต่อสำนักงานเพื่อเสนอคณะกรรมการพิจารณาให้ความเห็นชอบในการอนุญาตให้ชุมชนได้รับโฉนดชุมชนต่อไป

เมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามวรรคหนึ่งให้สำนักงานและคณะกรรมการพิจารณาโดยเร็ว ในระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการให้ชุมชนนั้นมีสิทธิในการจัดการโฉนดชุมชนต่อไปจนกว่าคณะกรรมการจะมีมติอย่างหนึ่งอย่างใด

ชุมชนใดที่มีผลงานในการจัดการโฉนดชุมชน ช่วยเหลือหน่วยงานของรัฐหรือดูแลพื้นที่โดยรอบตามที่ได้รับมอบหมายเป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือทรัพยากรธรรมชาติให้ชุมชนนั้นได้รับโฉนดชุมชนต่อไป

หมวด ๔

การเพิกถอนโฉนดชุมชน

มาตรา ๓๒ หากพบว่าชุมชนที่ได้รับโฉนดชุมชนแห่งใด มีการกระทำขัดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข หรือข้อตกลงที่ได้รับโฉนดชุมชนตามพระราชบัญญัตินี้ ให้สำนักงานแจ้งเป็นหนังสือเพื่อให้ชุมชนแห่งนั้นทำการปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาอันสมควรหากชุมชนเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามหรือปฏิบัติตาม แต่ยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ให้สำนักงานแจ้งเตือนเป็นหนังสืออีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ชุมชนปฏิบัติภายในระยะเวลาที่กำหนดซึ่งไม่น้อยกว่าสามสิบวันแต่ไม่เกินเก้าสิบวัน หากชุมชนยังไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องให้สำนักงานนำเสนอคณะกรรมการพิจารณาเพิกถอนโฉนดชุมชนของชุมชนตามพระราชบัญญัตินี้ และให้แจ้งหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลที่ดินนั้นดูแลที่ดินดังกล่าวต่อไป

มาตรา ๓๓ ชุมชนที่ได้รับโฉนดชุมชนในที่ดินของรัฐหากไม่ประสงค์ที่จะจัดการโฉนดชุมชนในที่ดินของรัฐแปลงนั้นต่อไป ให้แจ้งความประสงค์ พร้อมทั้งแผนงานในการยุบเลิกการจัดการโฉนดชุมชน การจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สินและภาระที่มีต่อทางราชการเป็นหนังสือต่อสำนักงานเพื่อเสนอคณะกรรมการพิจารณาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนการยุบเลิกเมื่อคณะกรรมการมีมติให้ยุบเลิกแล้วให้ถือว่าชุมชนนั้นพ้นจากภาระการจัดการโฉนดชุมชนในที่ดินของรัฐนั้น และให้แจ้งหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลที่ดินนั้นดูแลที่ดินดังกล่าวต่อไป

หมวด ๕

การสนับสนุนชุมชนในการจัดการโฉนดชุมชนในที่ดินเอกชน

มาตรา ๓๔ ชุมชนที่มีความประสงค์จะใช้โฉนดชุมชนในที่ดินของเอกชนให้ชุมชนยื่นคำขอรับการสนับสนุนต่อสำนักงานเพื่อเสนอคณะกรรมการพิจารณาเมื่อคณะกรรมการมีมติให้ความเห็นชอบ แล้วให้สำนักงานดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานดังกล่าวในแบบเดียวกันกับชุมชนที่ได้รับการรับรองให้ได้รับโฉนดชุมชนตามพระราชบัญญัตินี้

ให้สำนักงานออกหนังสือรับรองให้ชุมชนตามแบบที่คณะกรรมการกำหนด พร้อมข้อตกลงสนับสนุนการดำเนินงานให้แก่ชุมชนที่ได้รับอนุญาตเพื่อเป็นหลักฐาน

มาตรา ๓๕ หลักเกณฑ์การยื่นคำขอสนับสนุนในจัดการโฉนดชุมชนในที่ดินของเอกชน ให้นำความตามมาตรา ๑๘ มาตรา ๑๙ มาตรา ๒๐ และมาตรา ๒๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม หรือตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

หมวด ๖

พนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา ๓๖ พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการเข้าไปในที่ดินที่ชุมชนได้รับโฉนดชุมชนในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก เพื่อติดตาม ตรวจสอบการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ รวมถึงหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไข หรือข้อตกลงที่ได้รับโฉนดชุมชน และให้คณะกรรมการชุมชนหรือสมาชิกของชุมชนอำนวยความสะดวกตามสมควร

มาตรา ๓๗ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องแสดงบัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง

บัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้เป็นไปตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๘ ในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

หมวด ๗

บทลงโทษ

มาตรา ๓๙ สมาชิกของชุมชนที่ได้รับการจัดสรรที่ดินจากคณะกรรมการชุมชน หากจำหน่าย จ่าย โอน ให้เช่า ให้เช่าซื้อ ให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ที่ดินโดยมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม หรือมีการครอบครองที่ดินเพิ่มเติมจากที่ได้รับจัดสรรโดยมิได้รับอนุญาต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดซื้อ รับโอน เช่า เช่าซื้อ หรือใช้ประโยชน์ที่ดินโดยจ่ายค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม โดยไม่มีสิทธิในที่ดินที่ชุมชนได้รับสิทธิในการจัดการที่ดินและทรัพยากร ผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสี่ปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๔๐ ในระหว่างที่ยังมิได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการโฉนดชุมชน ให้คณะกรรมการประสานงานเพื่อจัดให้มีโฉนดชุมชน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๓ และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ ปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อน ทั้งนี้ไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับ

มาตรา ๔๑ ในระหว่างที่ยังมิได้มีการจัดตั้งสำนักงานโฉนดชุมชน ให้สำนักงานโฉนดชุมชน สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อน ทั้งนี้ ไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับ

มาตรา ๔๒ เพื่อให้การปฏิบัติงานของสำนักงานโฉนดชุมชนดำเนินการไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพ นายกรัฐมนตรีโดยอนุมัติของคณะรัฐมนตรีอาจกำหนดให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร จัดการที่ดิน สันนิษฐานข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างมาช่วยปฏิบัติงานในสำนักงานโฉนดชุมชนไปพลางก่อนเป็นการชั่วคราวโดยให้รับเงินเดือนทางสังกัดเดิมแต่อยู่ในบังคับบัญชาของเลขาธิการ สำนักงานโฉนดชุมชน

มาตรา ๔๓ ให้ถือว่า การอนุญาตให้ชุมชนใช้ประโยชน์ที่ดินตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และโฉนดชุมชนที่ออกตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน (ฉบับที่ ๒) เป็นการรับรองโฉนดชุมชนตามพระราชบัญญัตินี้

คำขออนุญาตที่ได้ยื่นไว้แล้วตามวรรคหนึ่งก่อนที่พระราชบัญญัตินี้จะมีผลใช้บังคับให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....
นายกรัฐมนตรี

ร่างพระราชบัญญัติสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ในรูปแบบโฉนดชุมชน พ.ศ.

ร่างพรบ.สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ในรูปแบบโฉนดชุมชน พ.ศ. ....

เหตุผลและความจำเป็น

- ปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทยึดเยื้อเกี่ยวกับที่ดินระหว่างราษฎรกับหน่วยงานรัฐ
- กฎหมายและกลไกที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้
- ปัญหาที่ดินหลุดมือจากเกษตรกร
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 66 ได้กำหนดเรื่องสิทธิชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน อีกทั้งมาตรา 85 (2) กำหนดให้ดำเนินการให้เกษตรกรมีสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึง

หลักการ

นำหลักสิทธิชุมชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหา โดยรับรองสิทธิของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติในที่ดินของรัฐในรูปแบบกรรมสิทธิ์ร่วม (Collective Rights) เรียกว่า “สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ”

ร่างพระราชบัญญัติสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ในรูปแบบโฉนดชุมชน พ.ศ. ....

คณะกรรมการชุมชน

- (1) จัดทำข้อกำหนดการบริหารจัดการชุมชน การจัดการที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติ
- (2) จัดทำระบบข้อมูลและแผนที่ขอบเขตที่ดิน
- (3) กำหนดแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
- (4) กำหนดแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน ระบบการผลิตที่พึ่งพาตัวเอง
- (5) กำหนดแผนการอนุรักษ์ การดูแลรักษา และ การใช้ ประ โย ช น์ จาก ทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน
- (6) ดำเนินการตามนโยบาย แผนงาน หลักเกณฑ์และวิธีการ
- (7) จัดทำรายงานการดำเนินการเสนอต่อ คณะกรรมการสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ

คณะกรรมการพิจารณาตรวจสอบ

- (1) คณะกรรมการชุมชนยื่นคำขอต่อ สสท.
- (2) สสท. ตรวจสอบคำขอ เอกสาร สอบถามความคิดเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขอ อปท. ภายใน 60 วัน
- (3) เสนอคณะกรรมการสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติมีมติให้ความเห็นชอบ
- (4) ให้ชุมชนมีสถานะเป็นนิติบุคคล ชื่อกำหนดหรือระเบียบในการจัดการที่ดินที่ยื่นคำขอให้นั้นสามารถใช้บังคับได้
- (5) ให้ สสท. ร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลที่ดินนั้นกันแนวเขตที่ดินชุมชนพร้อมข้อตกลงที่เป็นเงื่อนไข

กระบวนการพิจารณาตรวจสอบ

สสท. = สำนักงานสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ

คณะกรรมการพิจารณาตรวจสอบ

- (1) กำหนดนโยบาย เป้าหมาย และมาตรการเกี่ยวกับสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากร
- (2) กำหนดระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีการในการตรวจสอบและพิจารณา
- (3) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของชุมชน
- (4) พิจารณาให้ความเห็นชอบในการอนุญาตให้ชุมชนได้รับสิทธิ หรือการเพิกถอนสิทธิ
- (5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพ และความพร้อม
- (6) ติดตามการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบาย เป้าหมาย และมาตรการ เกี่ยวกับสิทธิชุมชน และการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ
- (7) วินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับการใช้อำนาจหรือสิทธิหน้าที่ตามพระราชบัญญัติ
- (8) เสนอแนะคณะรัฐมนตรีให้มีตรากฎหมาย การปรับปรุงและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการที่ดินและทรัพยากร
- (9) ให้จัดตั้งสำนักงานสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติขึ้นในสำนักนายกรัฐมนตรี มีฐานะเป็นส่วนราชการเทียบเท่ากรม

ความเชื่อมโยงของร่างกฎหมายที่ดิน 4 ฉบับ

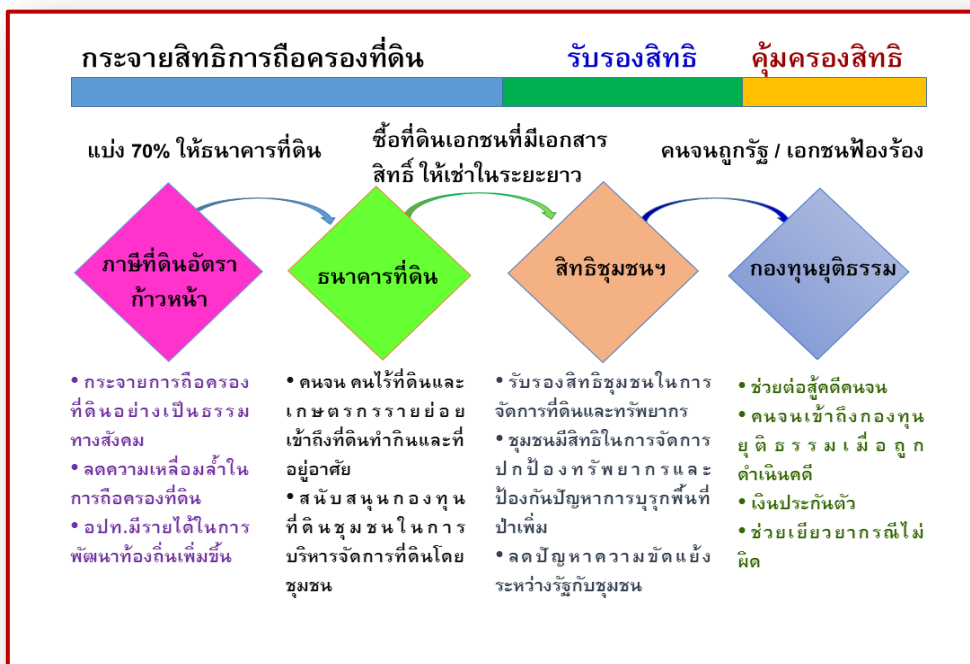
ร่างกฎหมายที่ดินทั้ง 4 ฉบับ ถูกออกแบบให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน กล่าวคือ

ร่างพระราชบัญญัติสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ในรูปแบบโฉนดชุมชน พ.ศ. .... มีความเชื่อมโยงกับร่างพระราชบัญญัติธนาคารที่ดิน พ.ศ. ...อย่างน้อย 2 ประการ ดังนี้ ประการแรก สถาบันเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรซึ่งได้ที่ดินมาโดยการสนับสนุนจากธนาคารที่ดินสามารถจัดที่ดินในรูปแบบโฉนดชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ประการที่สอง กำหนดให้สมาชิกในชุมชนซึ่งได้รับสิทธิในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติสามารถใช้ที่ดินนั้นเป็นหลักทรัพย์นำไปค้ำประกันสินเชื่อจากธนาคารที่ดินได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุนสำหรับนำมาพัฒนาการผลิตของเกษตรกร

ร่างพระราชบัญญัติสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ในรูปแบบโฉนดชุมชน พ.ศ. .... มีความเชื่อมโยงกับร่างพระราชบัญญัติภาษีที่ดินอัตราก้าวหน้า พ.ศ. ... โดยผ่านธนาคารที่ดิน ซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณการดำเนินงานสัดส่วนร้อยละ 70 ของภาษีที่ดินอัตราก้าวหน้าที่จัดเก็บได้ และธนาคารที่ดินจะเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการรวบรวมที่ดินที่ถูกกระจายออกมามีผู้ถือครองที่ดินรายใหญ่ อันเนื่องมาจากแรงกดดันจากมาตรการของร่าง พ.ร.บ. ภาษีที่ดินอัตราก้าวหน้า พ.ศ. .... เป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรและคนยากจนสามารถเข้าถึงที่ดินทำกินและที่ดินสำหรับอยู่อาศัย

นอกจากนั้นยังมีความเชื่อมโยงกับร่างพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. .... ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ยากไร้ในการต่อสู้คดีเกี่ยวกับที่ดินและป่าไม้ในกระบวนการยุติธรรม

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงจำเป็นต้องได้รับการผลักดันร่างกฎหมายทั้ง 4 ฉบับไปพร้อมๆ กัน

เอกสารการลงลายมือชื่อของผู้เข้าชื่อเสนอกฎหมาย

ร่างพระราชบัญญัติสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบโฉนดชุมชน

เขียนที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

๑.	ชื่อตัวและชื่อสกุล	
๒.	เลขประจำตัวประชาชน	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ข้อความที่ปรากฏข้างต้นเป็นความจริงทุกประการและได้แนบเอกสารเพิ่มเติม ดังนี้

- สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือ
- บัตรประจำตัวประชาชนที่หมดอายุ หรือ
- บัตรหรือหลักฐานอื่นใดของทางราชการที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้และมีหมายเลขประจำตัวประชาชน

ลงชื่อ ..... ผู้เข้าชื่อเสนอกฎหมาย

(.....)

หมายเหตุ ผู้เข้าชื่อเสนอกฎหมายสามารถตรวจสอบร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้จาก

๑.ผู้ริเริ่มเสนอกฎหมาย

๒.สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร www.parliament.go.th

๓. ....

บัญชีรายชื่อผู้สนับสนุนกฎหมาย

ร่างพระราชบัญญัติสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ

ในรูปแบบโฉนดชุมชน พ.ศ. ....

ร่างพระราชบัญญัติธนาคารที่ดิน พ.ศ. ....

ร่างพระราชบัญญัติภาษีที่ดินอัตราก้าวหน้า พ.ศ. ....

ร่างพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ....

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	เลขประจำตัวบัตรประชาชน	ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้	ลายมือชื่อ (ลายเซ็น)